

garnitura želi političke pregovore o nekom novom, drugačijem (konačnom) statusu Kosova u okvirima Srbije, međutim, uverava da će se u nagoveštenoj promeni politike prema Kosovu krupnim koracima kretati - unazad. U tom kontekstu, izvesno je da će se nastaviti konfrontacija sa svim faktorima koji su uključeni oko Kosova. Evropska unija i SAD žele da što pre završe kosovsku priču, insistiraju da Srbija i Kosovo uspostave dobre susedske odnose i svakako neće prihvatiti beogradske ideje o podeli ili zameni teritorije, povratku na stanje pre proglašenja nezavisnosti ili, pak, pre NATO intervencije na Kosovu. Srpskoj strani je, opet stalo da obnavljanjem gazimestanke i retorike iz devedesetih neprestano podiže regionalne tenzije, nadajući se da će se taktikom razvlačenja i opstrukcije dobiti na vremenu i dočekati eventualnu promenu međunarodnih okolnosti, zanemarujući pritom (svesno) realnu pretnju da će Evropa zatvaranjem kosovskog dosijea Srbiju staviti na led.

Antizapadnom (kosovskom) halabukom i nagoveštajem još oštrije konfrontacija sa Evropskom unijom, srpska vladajuća nomenklatura, pojačana pozamašnim angažmanom crkve, akademika i desničarsko-nacionalističkih grupacija, iskazuje ne samo svoju nemoć da ponudi nekakvo realističko rešenje, već i ambiciju da, preusmeravanjem pažnje javnosti na Kosovo i „antisrpsku“ EU, prikrije činjenicu da je Srbija u ekonomskoj i socijalnoj katastrofi i da vlast, koja je uspostavljena na satanizaciji i kriminalizaciji Demokratske stranke, nema ideju, još manje bilo kakvu viziju ekonomskog oporavka države. Zato se i ovog puta primenjuje oprobani Miloševićev recept: iskoristiti ekonomsko i socijalno nezadovoljstvo naroda i na tom talasu ponovo zaigrati na nacionalističku i kartu konfrontacije sa onima od kojih prevashodno zavisi sudbina Srbije.

Instrumentalizacija nezadovoljstva je u vreme Miloševića izazvala raspad Jugoslavije, ratove, etničke progone, izolaciju, ekonomsku i socijalnu propast Srbije. Sad bi mogla da znači definitivno opraštanje ne samo od Kosova već i od EU, okretanje nepostojećim ili nepouzdanim alternativama, nastavak i produblјivanje ekonomske propasti i pretvaranje Srbije u poprište obnovljene regionalne nestabilnosti i unutrašnjeg sukoba, eksklacije desničarskog nacionalističkog nasilja i netolerancije.

Ako je Nikoliću, Dačiću, Vučiću, Dinkiću i kompaniji to prevashodni cilj, onda sve što poslednjih meseci čine ubedljivo upućuje na zaključak da su na - pravom putu. Srbija, naravno, još jednom na stranputici.

Gubitak svake evropske ambicije

PIŠE: DAVOR GJENERO

Specijalno za Povelju iz Zagreba

Cijelo desetljeće, u kome su dotad komunističke države Srednje Europe bile zahvaćene valom demokratizacije, Hrvatska i Srbija „igrale su u istoj ligi“, a njihovi autoritarni vladari, Franjo Tuđman i Slobodan Milošević, funkcionirali su kao zlosretni blizanci postkomunističkog nacional-boljševizma. Nakon Tuđmanove smrti, Hrvatsku je zahvatila baršunasta revolucija, čiji je vrhunac bio izborna pobjeda demokratskih stranaka 3. januara 2000. Iako se samo koji mjesec poslije, 5. oktobra iste godine, u Zagrebu činilo da su se dvije države razmakle za cijela desetljeća, mnogi su analitičari smatrali kako je, zbog načina smjene vlasti, demokratski poredak, izborni sukobom s režimom, u Srbiji čvršći od onog u Hrvatskoj, ostvarenog izborima nakon smrti autoritarnog vladara.

Kad je 12. marta 2003, ubijen ključni lider demokratizacije Srbije, Zoran Đinđić, unatoč svim simpatijama prema akciji „Sablja“ i nastojanju vladave Zorana Živkovića da uspostavi diskontinuitet prema totalitarnom poretku, bilo je očito da su se sudbine dviju država definitivno „razdvojile“. Računova administracija gubila je dah i bilo je samo pitanje vremena kad će se HDZ vratiti na vlast. Međutim, HDZ, koja se vratila, bila je korumpirana i korupciju je rabila kao nadomjestak za nacionalizam, što ga je Ivo Sanader potiskivao u svojoj stranci. Međutim, nova vlada, pa ni najveći dio njihovih birača, nisu ni tada osporavali da je 3. januar 2000, bio povijesni datum za demokratizaciju Hrvatske, a to ne čine niti danas. Svima je jasno da bi bez smjene vlasti 2000, Hrvatska utonula u izolaciju.

Srbija se svog daleko teže ostvarenog uspjeha iz oktobra 2000. godine olako odrekla. U njoj su se smjenjivale pogodbene administracije, u kojima je meko krilo demokratskog pokreta surađivalo s dijelom starog režima, da bi ove godine napokon bila ponovno uspostavljena administracija u kojoj praktički više nema relevantnih aktera demokratskog procesa iz oktobra 2000, a akteri aktualne administracije o demokratskoj revoluciji u Srbiji

otvoreno govore kao o promašaju. Tek rijetki, poput Zorana Živkovića, odlučno brane taj proces i jasno adresiraju krivicu za njegov neuspjeh.

Čini se da je odnos prema procesima iz novije prošlosti ključna točka koja je politički razdvojila Hrvatsku i Srbiju. Činjenica, da se demokratizacija u Hrvatskoj pokazala održivom i nakon smjene vlasti, otvorila je prostor za euroatlantsku integraciju Hrvatske, ali duboko razlikovanje temeljnih ishodišnih pozicija dviju državnih administracija otežava dijalog među njima. Hrvatske vlasti lako su razgovarale s Tadićem, kojeg su smatrale dijelom demokratske tradicije u Srbiji, a distance prema njemu nije imala niti desna administracija, predvođena HDZ, niti sadašnja lijevo-liberalna vlada.

Zadnji iskorak u bilateralnim odnosima države su učinile sada već davne pozne jeseni (početak novembra) 2010, kad je predsjednik Tadić posjetio Vukovar, ispričao se za stradanje civilnoga stanovništva u vrijeme Miloševićeve agresije na taj dio Hrvatske i prisustvovao ispriči hrvatskoga predsjednika Josipovića za žrtve među hrvatskim državljanima srpske nacionalnosti, koji su stradali zbog ratnih zločina s hrvatske strane. Tada se činilo da je uspostavljanje regionalnih „osovinskih odnosa“ dvojice predsjednika takvo da bi poslijeratno pomirenje dviju država moglo imati učinak „lokomotive“ za cijelu regiju. Međutim, proces dovršavanja pristupnih pregovora Hrvatske s EU u prvoj polovini prošle godine i predizborno razdoblje u drugom dijelu godine hibernirali su odnose, a optimizam današnje hrvatske ministricе vanjskih poslova Vesne Pusić, koji je zračio na početku njenog mandata, ugasio se nakon izbora u Srbiji. Za Hrvatsku su šok predstavljale dvije izjave tek izabranog predsjednika Nikolića: ona, kako je Vukovar srpski grad i da u Srebrenici nije bilo genocida.

Predsjednik Tadić nije se usudio otvoreno govoriti o srebreničkom genocidu, ali ga je ezopovskim jezikom definirao u rezoluciji Skupštine Srbije, doduše, pozivanjem na međunarodne dokumente. Dovođenje u pitanje priznanja da Srbija nije spriječila

srebrenički genocid, koga je Miloševićev režim mogao spriječiti, što je nedvosmisleno rečeno u presudi Međunarodnoga suda pravde u Hagu, na osnovi tužbe BiH protiv Srbije, Hrvatskoj smanjuje manevarski prostor za povlačenje svoje tužbe pred istim sudom. Naime, i predsjednik Josipović i ministrica Pusić jasno su kazali da ta tužba može biti povučena dođe li do izvansudskog poravnjanja u kome bi Srbija priznala agresiju Miloševićeva režima, surađivala u otkrivanju sudbine svih nestalih i nasilno odvedenih, te dovršila proces povrata umjetničkog blaga i arhivskog gradiva odnesenih u Srbiju u vrijeme okupacije dijela hrvatskog teritorija.

Tadić je savršeno razumio ove zahtjeve i sve što je s Josipovićem radio bilo je postepeno približavanje uvjetima za izvansudsko poravnanje. Međutim, u Beogradu sada kao da se ne razumiju neke temeljne stvari, pa se očekuje da će Hrvatska povući svoju tužbu, koju je Sud prihvatio kao osnovu za vođenje rasprave, i to samo u zamjenu za povlačenje uratka svojevremenog ministra pravosuđa Tibora Varadija, koji je u vrijeme Koštuničinog predsjedništva izradio protutužbu. Taj je dokument s pozicije Konvencije UN o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine posve irelevantan, jer se bavi, doduše, neupitnim genocidom, ali počinjenim prije usvajanja Konvencije, a osim toga Srbija nema pravne legitimacije da pred sudom zastupa interese hrvatskih državljana protiv njihove države. Tom tužbom Srbija nastupa kao „sljednica“ bivše Jugoslavije. Neki u Srbiji, a čini se i dio vlasti, misle da Varadijev uradak ima šansi pred Međunarodnim sudom pravde. U ovom slučaju dogodio se opasan cirkularni utjecaj na donosiocе odluka: najprije je vlast nastojala uvjerila javnost kakao postoji osnova za takvu tužbu protiv Hrvatske, a sada su sami donosioci odluka pod opasnim utjecajem javnog mnijenja i pogrešno procjenjuju vlastiti položaj.

Svi su odnosi među državama sada utihnuli, a hrvatska ministrica vanjskih poslova i njen kolega iz Beograda tek su se susreli u Njujorku, na marginama Generalne skupštine UN. Kad nije moguće raditi velike prodore, kakvima su smjerali Josipović i Tadić, dobro bi bilo barem rješavati pragmatična pitanja. Vesna Pusić ponudila je dvije linije suradnje: sustavno rješavanje pitanja nestalih i hrvatsku pomoć Srbiji u procesu približavanja Europskoj uniji. Malim koracima moglo bi se stići daleko, a Zagreb,

na korak od članstva u EU ne može dopustiti da ne obavlja svoje „euroatlantske obveze“ i ne doprinosi konsolidaciji regije. Europska unija, umorna od proširenja, nije previše zainteresirana za intenzivnu komunikaciju s aktualnom administracijom u Beogradu, ali hrvatskim euro-atlantskim partnerima teško pada činjenica da nova administracija u Srbiji komunicira isključivo s Rusijom. Stoga se od Hrvatske očekuje intenziviranje komunikacije s Beogradom, kako bi se, barem do neke mjere ublažilo takvo jednoznačno pozicioniranje politike u Srbiji.

Europeizacija svih zemalja u regiji i uspostavljanje mrežnih bilateralnih odnosa, zasnovanih na europskom modelu dobrosusjedstva, jedina je osmišljena paradigma konsolidacije postjugoslavenskog prostora. Otpor Srbije euroatlantizmu već je na neki način konstanta, ali je daleko opasniji ubrzani gubitak svake europske ambicije, prepoznatljiv u novije vrijeme u Nikolićevoj i Dačićevoj administraciji. Geopolitički, Srbija se nastoji pozicionirati kao dio interesne sfere Rusije, a ona na globalnoj geopolitičkoj karti više nema status univerzalne sile, već samo nastoji stvoriti geopolitički utjecaj pomoću energetskih resursa. Ruska geopolitička igra na Balkanu trenutno se odvija, prije svega, uz pomoć političkog projekta plinovoda „Južni tok“, koji nije ekonomski održiv i čiji su kapaciteti predimenzionirani iz političkih razloga, a na Balkanu i rubu Srednje Europe ne postoji potražnja koja bi mogla aktivirati te kapacitete. Ruski su interesi usmjereni ponajprije na Bugarsku, a i uključivanje u projekat manjeg bosansko-hercegovačkog entiteta ima politički, a sasvim sigurno ne i ekonomski karakter. Kvazienerskim projektom na Balkanu Rusija namjerno i sustavno destabilizira krhku postdejtonsku BiH, pretvarajući manji dejtonski entitet u svoju interesnu zonu. U priči o „Južnom toku“ aktualna se hrvatska vlada, pak, postavila posve nemušto i izlaže se opasnosti dodatnog gubitka povjerenja u euroatlantskim strukturama. Samo je ministrica Pusić napravila korak unatrag, najavljujući da Hrvatska neće srljati u sklapanje ugovora s ruskim državnim Gazpromom pod koruptivnim uvjetima, kakve „mlađim partnerima“ u projektu nameće ruska strana, nego će, ako u projekat uopće uđe, ugovor uskladiti sa Zajedničkom pravnom baštinom europskih zajednica. Korupcija je, inače, odličan medij za rastakanje europeizma i europskih ambicija, a valja pretpostaviti da će Gazpromova

struktura, konsolidira li se u Srbiji, tu zemlju dodatno izolirati od procesa europske integracije.

Nikolićeva najava da se Srbija više ne žuri prema Europskoj uniji, koja je očito usklađena sa svim koalicijskim partnerima, jer slične izjave daju i potpredsjednica vlade za europske integracije Suzana Grubješić, a premijer i šef policije Ivica Dačić već djeluje sukladno novim prioritetima (zabrana Parade ponosa). Dakle, o politici odustajanja od prioriteta pristupanja Europskoj uniji uskladili su se i Vučićevi „naprednjaci“, i Dačićevi „socijalisti“, i Dinkićeve predstavnici u administraciji.

Odustajanje Vlade u Srbiji od europske integracije opasno je zato, jer to istovremeno znači i odustajanje od modela europeizacije regije i europskoga dobrosusjedstva, pa se otvaraju problemi secesionizma u BiH, prijete blokada dijaloga s Kosovom i zaustavljanje procesa normalizacije susjedskih odnosa Srbije i Kosova, te, uz pomoć nekih političkih čimbenika u Srbiji, destruktivno i protueuropsko djelovanje dijela opozicije u Crnoj Gori.

Ova strategija na dva načina zatvara perspektivu bilateralnih odnosa Hrvatske i Srbije: hrvatski prijenos znanja i iskustava o Europskoj uniji ne može biti medij snaženja bilateralne suradnje, a niti pitanje zaštite srpske manjine, te povratka izbjeglica u Hrvatskoj više ne bi bio instrument razvoja odnosa. Naime, očito je da je nova administracija u Beogradu „digla ruke“ od pitanja položaja srpske zajednice u Hrvatskoj. Miloševićev inženjering, kojim je stanovništvom iz Hrvatske osnažena srpska zajednica u manjem bosansko-hercegovačkom entitetu, sprečava iskreno zagovaranje njihova povratka u Hrvatsku, a srpska zajednica u njoj svedena na oko 5 posto stanovništva. Za Beograd ona danas ima značenje slično značenju srpske zajednice, na primjer, u Sloveniji. Zato ove godine u vrijeme obljetnice „Oluje“ nije bilo nikakvih izjava o etničkom čišćenju, a Beograd je prilično nezainteresirano promatrao sukob Milorada Pupovca i predsjednika Josipovića.

Josipović je ove godine, na proslavi godišnjice „Oluje“, uspio razbiti stari obrazac proslave te godišnjice kojom se slavila „genijalna državna politika Franje Tuđmana“. Pozivom liderima srpske zajednice na proslavu Josipoviću se pružila prilika za izražavanje pijeteta prema srpskim žrtvama i osudu etničkog čišćenja provedenoga u toj operaciji, i istovremeno osporavanje dvaju stereotipa:

Na čijoj je strani Dačić

PIŠE: SLOBODANKA AST

onoga prema kome je „Oluja“ bila samo oslobodilačka operacija i onoga prema kome ona nije bila ništa drugo nego li operacija etničkog čišćenja Srba u Hrvatskoj. Dovođenjem u pitanje tih stereotipa i obrasca „konflikta niskog intenziteta“, kako je dosadašnje odnose hrvatske većine i srpske manjine nazivao predsjednik Josipović, uzdrmana je cijela struktura dosadašnjeg manjinskog političkoga i društvenog predstavnštva u Hrvatskoj, obilježena antipluralizmom i kljintelizmom.

U mjesecima nakon sukoba s Pupovcem, koji je u polemici s predsjednikom, de facto, branio pozicije manjinske nomenklature u Hrvatskoj, uslijedila je Josipovićeve akcija promocije pluralizma u srpskoj manjini. Josipović je podupro nove aktere na manjinskoj sceni i njihove projekte: Zajedničko vijeće općina u Vukovaru i njegovog predsjednika Dragana Crnogorca, s projektom prevladavanja getoizacije srpske djece u školskom sustavu, organizaciju Privrednik i njenog predsjednika Nikolu Lunića, uspješne u stipendiranju srpske omladine u Hrvatskoj, te Srpsku pravoslavnu opštu gimnaziju, a u okviru svog Vijeća za socijalnu pravdu potaknuo je raspravu o položaju srpske povratničke zajednice.

Kad je riječ o odnosima s Beogradom, Zagreb je u neugodnoj situaciji, jer je na njega sve veći pritisak euroatlantskih partnera da napravi nešto i doprine se konsolidaciji odnosa na balkanskom prostoru. Na stolu su, zapravo, dvije inicijative: ona Vesne Pusić o potpori Srbiji u procesu njenog prilagođivanja Europskoj uniji i ona, predsjednika Josipovića, zasnovana na novoj integracijskoj strategiji za srpsku zajednicu u Hrvatskoj, koja može biti izvorom nove regionalne suradnje i impuls suradnji poput one u okviru Igmanke inicijative. Čini se da Beograd nema previše interesa za ove ponude, a zahtjev koji dolazi od premijera Srbije, da dijalog započne liberalizacijom graničnoga režima, i to neposredno prije hrvatskog pristupanja EU i u vrijeme kad se u Briselu čuju zloslutne najave restrikcije liberaliziranog viznog režima za građane Srbije, ne čini se realnim. Dakle, po svemu sudeći, nastavit će se razdoblje hibernacije odnosa.

Posle naslova „Zločinci nas ne puštaju u EU“, izvučenog u nekim agencijskim i novinskim izveštajima posle nedavnog govora premijera Ivice Dačića u selu Dragincu, nedaleko od Loznice, usledili su komentari, optužbe, objašnjenja, uzbuđenja, analize „iz glave“ izgovorenog pasusa od 88 reči... Došlo je, maltene i do međunarodnog skandala. Premijer Dačić je prvo optužio medije da su falsifikovali poruku koju smo svojim ušima čuli na Televiziji B92, tražio je čak i izvinjenje, onda je objasnio potpredsjedniku vlade Aleksandru Vučiću šta je govornik hteo da kaže, da bi na kraju lično odneo original govora na noge nemačkom ambasadoru, što su neki ocenili kao udvorički gest bez presedana.

NACIONALIZACIJA ANTIFAŠIZMA

Ako je naslov i bio prejak (upotrebljena je reč „zločinci“ za one koji su činili genocid i zločine koji su poraženi u dva svetska rata, kako je to rekao Dačić u svom govoru), suština Dačićevih teza je nedvosmislena i ne dovodi u pitanje njegove poruke:

„Odmah posle Drugog svetskog rata oni koji su počinili ovaj zločin su počeli da grade novu Evropu...“

Dačić je u Dragincu, gde je pobijeno 2950 ljudi, krenuo da se sa nekim zemljama EU nadmeće i u broju žrtava:

„U borbi za ljudske vrednosti, za evropske vrednosti Srbija je dala mnogo više nego što su neke druge države koje su veoma lako postale članice Evropske unije i koji dan-danas govore o tome kako Srbiji tamo nije mesto, koji nam svakog dana prete, govore da Srbija treba da prizna nezavisnost Kosova, da treba da nam vrate vize i sve ostalo što ne spada više u domen jedne ozbiljne politike“.

Svojom izjavom u gazimestanskom maniru Dačić nije samo otvoreno aludirao na Nemačku i stavio je na optuženičku klupu, već je falsifikovao istoriju celog regiona. Po njemu, ispađa da su se samo Srbi i Srbija borili protiv fašizma, čak „uvek bili protiv fašizma“ i bili žrtve genocida, a sada „oni koji su činili zlodela“ nastavljaju da Srbima stavljaju prepreke, da postavljaju uslove, a sve sa ciljem da završe ono što